

С Т А Н О В И Щ Е

относно процедурата за присъждане на ОНС „доктор“

Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: 2.1. Филология

(„Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия
(Славянски литератури“)

Участник в процедурата: докторант Мария Георгиева Чорбаджиева

Тема на дисертационния труд „Историческа действителност и художествена
фикция в романите „Война на саламандрите“ от Карел Чапек и „Банкет в
Блитва“ от Мирослав Кърлежа“

Научен ръководител: доц. д-р Анжелина Пенчева

Вносител на становището – доц. д.ф.н. Албена Вачева

ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград

I. Данни за конкурса

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита на разширено катедрено заседание на Катедрата по славистика при ФФ на ЮЗУ "Н. Рилски" на 13.12.2016 г. Според официалните документи, процедурата е напълно съобразена със ЗРАСРБ и правилника на ЮЗУ.

II. Приноси на изследването

Предложеният за защита труд е с общ обем от 149 стандартни страници, а изложението е структурирано в 5 основни глави, уводна и заключителна части. Библиографската справка е достатъчно пълна и дава възможност за верифициране на направените изводи.

Още в началото трябва да се каже, че работата впечатлява изключително силно с добрия стил на изложението, коректно изведените заключения и научната проверимост на по-голямата част от изводите. С оглед на структурата също така е важно да се каже, че работата проявява една непрекъсната авторефлексия и вглеждане в себе си. Тя, наред с проявленията

си на аналитично и логическо ниво, се отразява и в структурата. Всяка отделна глава започва с кратко резюме на това, което е анализирано и в съпоставка с него се извежда тезисно това, което ще бъде във фокуса на вниманието. Заключителните изречения в края на всяка част, представят най-важните изводи от аналитичния прочит. Този похват при конструирането на текста се отразява върху всички характеристики на неговата рецептивна достъпност – от четивността му, до възприемане на направените изводи.

Основният принцип, по който се осъществява съпоставителното литературоцентрично съпоставяне на двата романови текста, се основава на разбирането, че в тях се експонират проблеми, отразяващи литературните измерения на хуманистичните търсения от първата половина на XX век. Цивилизационните ротации, в които попада „малкият човек“, както и трансформациите в съдбата му – резултат от пресрещането на история и социалност, създават антиутопични перспективи в текстовете на Мирослав Кърлежа и Карел Чапек, които дават достатъчно основания за конфронтативен анализ, търсещ общото и различното в две различни национални литературни традиции. За да се постигне това, работата отчита резултатите от голяма част от съществуващите в областта изследвания, и намира своята ниша в търсене на художествените и стилови особености на романовите наративи. Внимание се съсредоточава и върху жанровите особености на текстовете и механизмите на разказване, които дават основание да се причислят към антиутопичния роман. Всичко казано ми дава основание да кажа, че работата се основава върху строго издържан и последователно следван литературен анализ, изграден върху редуване на „близко четене“ (концентрирано върху текста) и конфронтативно съпоставяне (фокусирано върху общите контекстуални – социални и културни – концептуализации). И това четене на фактите, както и отстояването му в цялото изследване, е сред големите достойнства на предложението за защита текст.

Структурирането на изложението не е самоцелно, а е в съгласие с основните приносни акценти на работата. Първият от тях е рефлексия от стремежа за разкриване на механизмите на поетическото конструиране на романовия

текст в модерната епоха. И тук съпоставката между двата романа определено има приносно значение, както е отбелязано и в автореферата. Трансформациите, които се появяват спрямо романа от XIX в., промяната в отношението към реалистичното разказване, новото разбиране за фикционалност са сред основните акценти в този теоретичен ескиз. Модерната социалност и формиращото се чувство за историчност са част от факторите, изведени на преден план в анализа, които играят ключова роля във възприемането на съществуващия ценностен универсум като наследство и – едновременно с това – обект на непрекъсната преоценка. Анализът навлиза в конкретните текстове до изключителни детайли, търси вътрешните мотивации на разказването, като чрез тях се опитва да разбере самата технология на изграждането им като литературни текстове. Това е безспорно ценно достойнство на работата, но трябва да се отбележи, че изследването позволява сериозно разширяване в тази си част с нови разработки от областта на теорията на романа.

Втора глава, посветена на романовата и извънромановата действителност в съпоставените текстове, е изградена като централна за изследователската работа. Водеща при анализа е историческата дистинкция, представена през художествената реализация на триединството минало – настояще – бъдеще. Своеобразен обединителен център е проблемът за ценностите на модерния човек, ситуирани между паметта и забравата, фактическа функция от секуларизацията, механизацията и индивидуализацията на модерните общества и културни реалности. Тук анализът се разширява с помощта на използването на нов подход и сравнителното литературно четене се допълва в една по-широка културологична перспектива, което определено придава нов тип аргументация на наблюденията. За по-голяма пълнота и мотивация на изводите обаче, е необходимо да се увеличи обемът на теоретичната база и в тази част на работата, тъй като в момента приложно-илюстративното доминира над аналитичното. Търсенето на примери предимно в текста „затваря“ изследването в рамки и не успява да представи в пълнота механизмите на жанрово постигане, от една страна, и философското концептуализиране на мястото на човека в модерната епоха, от друга.

Да се проектира един цялостен исторически фон и въпреки това романовият текст да се отстранява от историята и да изгражда една антиутопична проекция е основният проблем, анализиран в следващата глава на работата. Прилаганият аналитичен подход отново е същият – основно романовите текстове са почти единствените източници за аргументиране на изводите. Тази глава определено съдържа ценни и дори приноси наблюдения, но в известна степен повтаря вече казано – в общ контекстуален план – в предходните части. Този ефект би могъл да се смекчи, ако текстът от тази част на изложението се положи в останалите глави, което ще придаде малко по-широка теоретична основа на споделяните в тях разсъждения. Подобна е ситуацията и с последната глава на работата, отнасяща се до присъствието на двата романи текста в настоящето. Тук определено се забелязва наличие на особено интересни интуиции за развитието на масовата култура и мястото на литературата в нея, което отваря редици нови изследователски възможности. Резултатите от проучването са апробирани на няколко научни конференции и са изложени в публикации в специализирани издания, две от които извън България, а едното на чешки език. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията и го представя адекватно и в необходимата пълнота.

III. Заключение

В заключение мога да кажа, че работата притежава сериозни достойнства на добросъвестно проведено научно изследване. Като се имат предвид приносите на изследването и научната добросъвестност, с която са направени научните изводи, убедено подкрепям присъждането на ОНС „доктор“ на Мария Чорбаджиева.

10.01.2017
Благоевград

Автор на становището:.....
доц. дфн Албена Вачева